

NAZAJ K NARODOPISJU?

SLAVKO KREMENŠEK

Povzetek:

Sedanji dvojnosti v nazivu Oddelka za etnologijo in kulturno antropologijo filozofske fakultete Univerze v Ljubljani je mogoče iskati vzporednico v času nastanka in v prvih dveh desetletjih razvoja te znanstvene in pedagoške ustanove. Tedaj je v terminološkem in v vsebinskem pogledu šlo za razlikovanje med etnologijo in etnografijo. Od konca petdesetih let pa je bil govor le še o etnologiji. Razlogi za združitev dveh imen in dveh vsebin v eno vedo so bili podobni kot marsikje drugod. Šlo pa je tudi za specifično domače pobude. Danes se odpira vprašanje smotnosti tega dejanja. Vendar se, kot kaže, po tako imenovanih kulturnih antropologih vsiljena zagata, ki postaja vse bolj pereča, do neke mere razrešuje sama: kar je bilo pred desetletji prišteto etnologiji, postaja povečini domena tako ali drugače imenovane antropologije. Že izvedeno preraščanje bivše etnografije v sodobno etnologijo pa v novih razmerah narekuje nekatere nadaljnje teoretične opredelitve in praktične ukrepe.

V prejšnji številki Glasnika SED¹ je bil govor o razhajanjih med slovenskimi etnologi, povezanih z razširitvijo imena in dejavnosti Oddelka za etnologijo filozofske fakultete v Ljubljani. Razširitev se nanaša na kulturno antropologijo. Med drugim je bila izražena potreba, da se v zvezi z na novo nastalimi razmerami znotraj oddelka in v širši strokovni javnosti odpre razprava o razmerju med etnologijo in kulturno antropologijo. Vendar je pobuda, izražena na kolegijih oddelka, doslej ostala brez pravega odmeva. Spričo tega seveda pisanje o teh vprašanjih ni ne vem kako hvaležno početje. Preostaja le trdno prepričanje, da je to nalogo treba opraviti. Zato odpiram to pot vprašanje, ali nismo imeli z dvojnostjo, kakršno pomenita etnologija in kulturna antropologija, na Slovenskem nekoč že opravek? Tu mislim na pojma etnologija in etnografija, ki sta pred desetletji sestavljala ime oddelka na ljubljanski Filozofski fakulteti, na katerem so se šolale prve generacije etnologov.

Kot je poznano, se je možnost etnološkega študija na ljubljanski univerzi odprla s študijskim letom 1940/41. Po peripetijah, ki so s presledki trajale vse od ustanavljanja slovenske univerze, je bil dotedanji ravnatelj Etnografskega muzeja v Ljubljani dr. Niko Županič 1. junija 1940 na seji sveta Filozofske fakultete izbran za rednega profesorja "za etnologijo in etnografijo", za kateri je bila tedaj na voljo redna profesura.² Dve desetletji prej je Niko Županič prijavljal svojo kandidaturo za etnografijo, za zgodovino etnologije, za antropologijo s prazgodovino in za antropologijo³. Od tega časa do izvolitve je bil na sejah fakultetnega sveta govor o "stolici za etnografijo", o "etnografiji", ki je potrebna zavoljo pomanjkanja "slovenske etnografske literature", o potrebi po "etnologiji", za katero naj bi bila "pri

Slovcnih vsaka ekskurzija odveč". Profesor geografije je menil, da sta "antropologija in prav tako tudi etnografija v Sloveniji skrajno potrebni". Izrečen je bil predlog za redno profesuro "za etnografijo"⁴. Ponovno je bil govor o "stolici za etnografijo"⁵ pa tudi o "etnologiji"⁶. Problem je bil sredi dvajsetih let v zasedbi "stolice za etnografijo". Vendar so nekateri menili, da so Županičeva dela "bolj antropologija kot etnografija", zato bi ga mogli predlagati za "profesorja antropologije". Drugi so nasprotovali; Županičeva dela naj bi se ne tikala "le antropologije, ampak tudi etnologije". V razpravi je kazalo, da "etnološka stran Županičevega dela" izvira iz njegovega "antropološkega in etnografskega delovanja"⁷. Dve, tri leta kasneje je tekla beseda o pomanjkanju "stolice za etnologijo in etnografijo", tudi o izredni profesuri za "etnologijo z etnografijo"⁸, leta 1938 pa je dekan na izredni seji fakultetnega sveta poročal, da je ena od glavnih zahtev filozofske fakultete, "redna profesura za etnografijo", pred uresničenjem⁹.

Ne glede na določene razlike v poudarjanju potreb in ne glede na velike razlike v ocenjevanju kandidata, je iz povedanega razvidno, da so profesorji ljubljanske filozofske fakultete med svetovnimi vojnami razlikovali med etnografijo, etnologijo in antropologijo. Podobno je bilo tudi zunaj univerze. Tako so npr. v dnevnem tisku pisali o Wilhelmu Schmidtu kot o "velikem etnologu" oziroma "največjem etnologu našega časa",¹⁰ napovedovali so Lambert Ehrlichovo predavanje o metodah "v etnologiji"¹¹. Lahko predpostavljamo, da se je na Slovenskem v omenjenem obdobju podoba o etnologiji pokrivala prvenstveno z dejavnostjo etnološke metodološke smeri, ki sta ji pripadala W. Schmidt in L. Ehrlich. Lambert Ehrlich pa je etnologijo označeval kot "vedo o kulturi primitivnih ali nepismenih narodov" oziroma kot "kulturno zgodovino primitivnih narodov"¹². Podobno je menil Zdenko Vinski, eden nadaljnjih privržencev dunajske kulturnozgodovinske šole. Dejal je, da je etnologija pravzaprav zgodovina, natančneje, kulturna zgodovina t.i. primitivnih ljudstev. Po metodi se navezuje na druge zgodovinske discipline, vendar z naslednjimi zadržki: po vsebini, ker preučuje zgodovino starejšega (v glavnem nepismenega) dela človeštva, po metodični plati, ker ima pogosto opravek z viri, ki niso pisnega značaja. Etnologijo je Vinski označil tudi kot kompleksno znanost, ki preučuje in razlaga vso kulturo t.i. primitivnih ljudstev.¹³

Opredelitve etnologije pripadnikov kulturnozgodovinske šole omenjam zato, ker so razmeroma dolgo, tudi še v času po drugi svetovni vojni, v poglavitnem določale odnos do naše stroke, pač do tistega njenega dela, ki so ga pred vojno označevali z imenom etnologija. Omenjene opredelitve so sprejeli, kot vemo, tudi naši narodopisci, etnografi.

Profesor Niko Županič je po nastavitvi na univerzi pokrival oboje, tako etnologijo kot etnografijo. V zapisnikih sej fakultetnega sveta je poslej mogoče brati pomenske zveze "stolica za etnologijo in etnografijo", "seminar za etnologijo", "etnološki seminar". Govor je o izpitu "iz etnologije in etnografije"¹⁴. V seznamu predavanj za razdobje 1940-1944 je razdelek "etnologija in etnografija", v izpitnih predpisih pa teče beseda o "etnološki skupini", o "etnologiji z etnografijo", med

napovedanimi predavanji pa tudi o "izbranih poglavjih iz slovenske etnologije in etnografije".

Po drugi vojni je bilo obnovljeno delo seminarja za "etnologijo in etnografijo" ali tudi za "etnologijo z etnografijo". N. Županič, profesor za omenjena predmeta, je napovedal predavanja iz etnologije in etnografije, iz "metodike etnologije", iz vprašanj "splošnega narodoznanstva in narodopisja", "tehnološke etnologije", "etnografije Afrike", tudi folklore in druga. Proti koncu leta 1948 je začel z delom v seminarju višji asistent Vilko Novak, ki je postal leta 1955 "docent za etnografijo", je pa od poletnega semestra 1951 deloval tudi kot "honorarni predavatelj za etnologijo" na matematično-prirodoslovni fakulteti (oz. prirodoslovno-matematičnem oddelku FF).¹⁵

Prvi diplomanti so v tem času, do leta 1955, diplomirali iz "etnologije in etnografije" in iz "etnologije" kot glavnega ali tudi edinega predmeta, odvisno pač od predmetne skupine. "Etnologija z etnografijo", "etnologija in etnografija", "etnologija", v enem primeru tudi "etnologija z etnografijo in antropologijo" pa so opredelitve diplomskih izpitov iz B in C predmetov in iz vzporednega predmeta.¹⁶

S študijskim letom 1955/56 sta bila, kot je bilo posredno že povedano, v seminarju za etnologijo in etnografijo dva učitelja. Ni povsem jasno, kakšen je bil naziv profesorja Županiča. V "uslužbenskem listu" in v časniškem poročilu ob izvolitvi je govor o profesuri za etnologijo.¹⁷ V biografskem in bibliografskem prikazu univerzitetnih učiteljev in sodelavcev Univerze v Ljubljani, iz leta 1957 je ob dr. Niku Županiču zabeleženo: "redni profesor za etnologijo in etnografijo".¹⁸ Dotedanjega asistenta dr. Vilka Novaka je filozofski oddelek Prirodoslovno-matematično-filozofske fakultete 22.3.1955 izvolil za "docenta za etnografijo".¹⁹ Kmalu zatem je fakultetni svet PMF fakultete razpravljal o vprašanju "etnološke in etnografske stolice" v povezavi s potencialno upokojitvijo prof. Županiča.²⁰

Leta 1957 je bil profesor Županič upokojen. Na sejah filozofskega oddelka fakultetne uprave in fakultetnega sveta PMF fakultete je bil od tega leta naprej govor o "etnološkem seminarju" in o "seminarju za etnologijo", konec leta 1959 pa tudi o potrebi po "samostojni katedri za etnologijo spričo ustanovljajoče se katedre za sociologijo".²¹ Ob tej priliki in nekaj mesecev kasneje je Filozofska fakulteta razpisala mesti "asistenta za etnologijo" in "honorarnega predavatelja za predmet narodna etnologija". O "etnografiji" v zapisnikih fakultetnih organov teh let ni več besede.

Milko Matičetov je pred nekaj leti v pogovoru, ki sta ga za Glasnik SED pripravila Marija Stanonik in Naško Križnar, na vprašanje o razmerju med slovstveno folkloristiko in etnologijo dejal naslednje: "Ko je bil na Univerzi še Županič, se je stolica uradno imenovala "za etnologijo in etnografijo". Ob vprašanju nasledstva, ko je šlo za Novakovo kandidaturo, je padla beseda, da Novak lahko pride, ampak samo za etnografijo, za etnologijo pa ne, kakor da bi bila "etnografija" nekaj nižjega, problematičnega, "etnologija" pa nekaj višjega, delikatnejšega. Novaku je to

seveda prišlo na uho in odtlej je bil zmerom nekako gorak "etnografiji": ko je že trdno sedel na katedri, ki jo je kljub (neznanstvenemu) nasprotovanju dobil, je kmalu dosegel njeno preimenovanje v etnologijo in opustitev drugega dela binoma.²²

Navedeno mesto iz pogovora z Milkom Matičetovim bi seveda najlaže komentiral profesor Novak. Mimo Novakove potrditve ali zavrnitve domnev, ki so bile izrečene, bi si dovolil na podlagi lastnega vedenja pritrditi Matičetovu, da je bil odnos nosilcev določenega dela drugih strok na univerzi in verjetno tudi zunaj nje do etnografov in etnografije resnično podcenjevalen. Nadaljnji razvoj etnografije jih v nasprotju z razvojem etnologije ni zanimal. Sicer pa naj bi imela etnologija "nadrejeni značaj" nad "etnografskim delom" tudi v očeh ljudi, kakršen je bil Rajko Ložar.²³ Ali najnovejši primer: univerzitetni učitelj sociologije kulture na ljubljanski Filozofski fakulteti Bojan Baskar pravi v navezavi na izvajanja britanskega socialnega antropologa Jacka Goodyja, da se "tradicionalni folkloristi in poznejši etnologi Evrope ... po svoje motajo med odpadki zgodovine".²⁴ Vprašamo se lahko, zakaj bi moral biti v petdesetih letih položaj drugačen.

Domišljam si, da smo se slovenski etnologi dovolj trudili, da bi obstoječe neugodne razmere, ki so nas spremljale, in neupravičeno majhen ugled naše vede z naglašeno dejavnostjo in z nekaterimi prepotrebni inovacijami prerasli. Med te zadnje smo šteli tudi odločitev za enoten naziv stroke, za eno samo ime, za etnologijo. Seveda je del kolegov, med njimi prav gotovo Milko Matičetov, v zvezi s temi in drugimi "novotarijami" izražal svoje ugovore, pomisleke in bojzani. Novatorske namere so bile tudi po svoje razumljene. O tem priča prav omenjeni intervju z Milkom Matičetovim, ki govori o "veliki skrbi za idejno-nazorsko čistost "etnološke misli"²⁵ na Oddelku za etnologijo, od koder so prihajale takšne ali drugačne pobude menda najbolj pogosto. Priznati pa je treba, da tudi Milka Matičetovega in njegove somišljenike nismo vedno najboljše razumeli. Vsaj za sebe lahko rečem, da se mi je podoba o določenih pojavih izostrila šele z najnovejšimi ambicijami tako imenovanih antropologov, ki prihajajo iz etnoloških vrst in od drugod. Med omenjenimi pojavi je prav gotovo na prvem mestu razmerje med etnografijo in etnologijo, o čemer je tukaj govor.

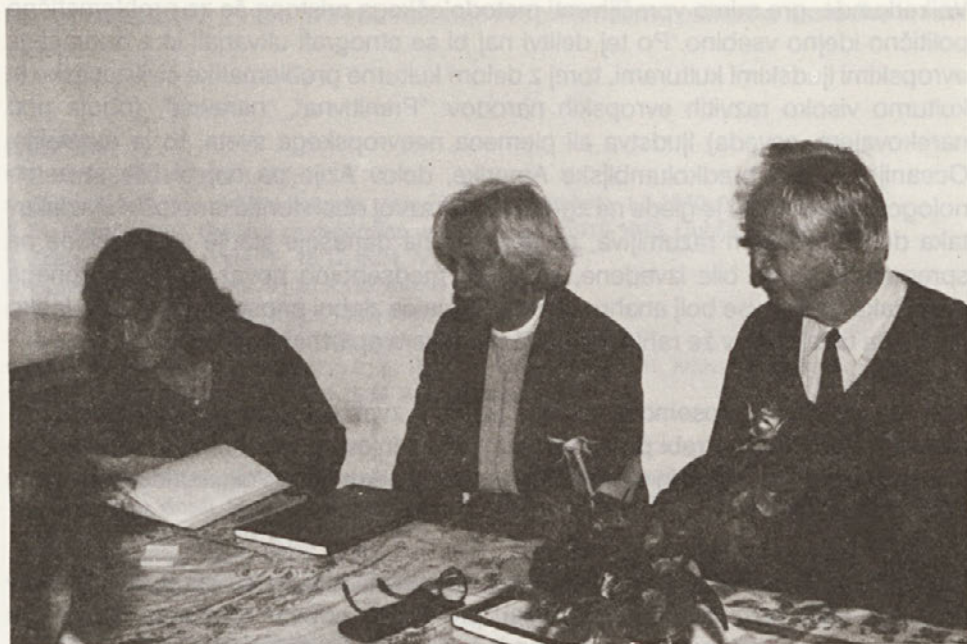
Vilko Novak je spojitev etnologije in etnografije v enotno vedo z imenom etnologija utemeljeval v svojem nastopnem predavanju ob izvolitvi v naziv oziroma na mesto docenta. Novakovo izvajanje je bilo pod naslovom O bistvu etnografije in njeni metodi objavljeno v Slovenskem etnografu leta 1956.²⁶ Po Novaku sta se "od romantike sem" razvijali dve disciplini, "ki obe raziskujeta razvoj ljudske kulture in so ju zato istovetili ali zamenjevali tako glede naziva kot značaja, pa tudi bolj ali manj ločili teoretično in praktično". Etnologija se je posvečala študiju kulture izvenevropskih primitivnih ljudstev in ugotavljala zakonitosti družbenega in kulturnega razvoja, etnografija pa je raziskovala kulture evropskih ljudstev. Obe pa sta širili obzorje narodov vseh kontinentov.²⁷ Zaradi poglobljenega poznavanja snovi in potrebe sodelovanja pa se "v zadnjem času", po Novaku, "vse močnejše pojavljajo prizadevanja, da bi se obe vedi, kjer sta še ločeni, združili tako glede

pojmovanja kot glede naziva". Takšen razvoj naj bi prihajal do izraza na vseh zadnjih mednarodnih strokovnih kongresih. "Glede na predmet, problematiko in delovno metodo moramo reči", pravi Novak, "da ni med obema disciplinama nikake načelne razlike in da imamo opraviti dejansko z enotno znanostjo, za katero je najprimernejši mednarodni naziv etnologija in katere naloga je, preučevati človeka kot kulturno bitje ter vsebino in obliko njegove kulture." Vendar bodo, po Novaku, iz praktičnih razlogov in z avtoriteto tradicije še nadalje lahko gojili obe vеди, etnografijo in etnologijo, formalno ločeno, samostojno, kjer imajo za to ustrezne pogoje. "Pri nas, kjer nimamo možnosti specializirati se praktično za raziskovanje izvenevropskih kultur, bosta pa na univerzah tudi vnaprej združeni ..." ²⁸ Se pravi, da Vilko Novak ni govoril o neogibnosti združitve obeh disciplin, čeprav se je glede na tedanje razmere na Slovenskem za to zavzemal. Tako se lahko ob Novaku vprašamo, kako ravnati, če se spremenijo razmere. Na Slovenskem je šlo iz objektivnih razlogov v prvi vrsti za "etnografsko" tradicijo. O etnologiji smo malo slišali, ugotavlja Novak. ²⁹ Ko omenja Sigurd Erixonovo zavzemanje za enotnost etnologije in etnografije, pravi, da je le-ta slednjo označeval kot regionalno etnologijo. ³⁰ Seveda se ob tem odpira vprašanje, kako močan je v takih primerih poudarek na regionalnem. Nekateri antropološko usmerjeni kolegi nas namreč učijo, kot je bilo ugotovljeno v prispevku Razhajanja, ³¹ da postajajo etnološke obravnave po geografskem oziroma prostorskem načelu, po regionalni bližini, vse manj primerne.

Podobno kot Vilko Novak so se sredi petdesetih let za združitve etnologije in etnografije potegovali še nekateri drugi jugoslovanski etnologi, tako Branimir Bratanić in Branislav Rusić. To pomeni, da idejnopolitične razmere na ljubljanski univerzi, o katerih je govoril Matičetov, nikakor niso mogle biti edine, ki so botrovale izločitvi etnografije iz naslova oddelka za etnologijo v Ljubljani.

Po poročilu v Slovenskem etnografu ³² je Branimir Bratanić predlagal na enem od tedanjih mednarodnih kongresov, ki jih je imel v mislih tudi Novak, "da bi bil sprejet naziv "etnologija" tudi za evropsko regionalno etnologijo (t.j. etnografijo) v mednarodni in če mogoče tudi nacionalni jezikovni rabi". Ob Bratanićevem predlogu so imeli pomisleke nemški, avstrijski in holandski etnologi. ³³ Kot je razvidno iz Bratanićeve razprave, objavljene leta 1957, ³⁴ naj bi bili razlog za razlikovanje med etnografijo in etnologijo oziroma evropsko regionalno ali nacionalno etnologijo na eni strani in splošno etnologijo ali regionalno neevropsko etnologijo na drugi strani, razlike v tradiciji, različnost njunega nastanka in običajno tudi ločenost razvoja. Ker pa naj bi med regionalno evropsko etnologijo, neevropsko etnologijo in občo etnologijo ne bilo razlik ne v problematiki in ne v metodah, velja, po Brataniću, govoriti le o eni znanosti in jo označevati le z enim imenom. Iz več razlogov je najbolj primerno ime etnologija. Vsaka regionalna etnologija je potemtakem le veja etnologije kot celovite vede, temelječa na prostorskem in še zlasti na etničnem principu.

Branislav Rusić se je v prispevku Etnografija ali etnologija?, objavljenem leta 1955, ³⁵ spraševal, ali sta etnografija in etnologija dve posebni znanosti, oznaki za

Ob zagovoru diplomske naloge o Hmeljniku (diplomantka Bernarda Potočnik) v maju 1994 (foto: T. Iglič)

dva dela ene znanosti ali le dve imeni za eno znanost. Opreديل se je za nazadnje omenjeno možnost. Po njegovem je etnografija starejši izraz, ki kaže na začetno, opisno stanje znanosti o ljudstvih ("o narodima"). Etnologija je mlajši naziv in kaže na razvitejšo, pravo znanost. Etnologija dandanes ni več le opisovanje ljudstev, etnologija torej ni etnografija. Zato je treba zastarelo in nenatančno ime za znanost o ljudstvih ali narodih, se pravi oznako etnografija, opustiti.

Potrebo po zavračanju ločevanja med etnologijo in etnografijo je bilo očitno moč čutiti še v naslednjih letih in desetletjih. Sam sem v učbeniku *Obča etnologija*³⁶ v prvi polovici sedemdesetih let ugotavljal, da je raziskovalni proces v načelu enoten in ga zato ne kaže razbijati na dva dela, na etnografski in na etnološki del. Takšna organizacija dela bi bila celo škodljiva. "Čeprav tudi nekateri vidnejši jugoslovanski etnologi še vztrajajo iz teh ali drugih razlogov pri taki delitvi, je vendar treba ugotoviti, da je ta dvojnost pri nas v bistvu premagana. Različna raba, sedaj etnografija, pa narodopisje in spet etnologija je bolj posledica različne rabe teh pojmov v preteklosti kot pa načelnega, vsebinskega razlikovanja. Vsekakor pa ustvarja različno imenovanje iste stroke še zlasti v nestrokovnih krogih določeno zmedo. Zato menimo, da je najbolj primerno, da se dosledno držimo le enega imena. Internacionalnost, vsebinska adekvatnost in tudi uveljavljenost besede "etnologija" nas navajajo na to, da se ogrevamo za njeno rabo."³⁷

Takšna bi bila metodološka vprašljivost ločevanja med etnologijo in etnografijo. Omenjena pa je bila še ena stran tega problema. V kolikor se namreč pri delitvi na etnologijo in etnografijo zgledujemo po nemškem razlikovanju med *Volkskunde* in

Völkerkunde, gre mimo vprašljivosti metodološkega pristopa še za problematično politično-idejno vsebino. "Po tej delitvi naj bi se etnografi ukvarjali le z domačimi, evropskimi ljudskimi kulturami, torej z delom kulturne problematike civilizacijsko in kulturno visoko razvitih evropskih narodov. "Primitivna", "naravna", (oboje pod narekovajem, seveda) ljudstva ali plemena neevropskega sveta, to je Avstralije, Oceanije, Afrike, predkolumbijske Amerike, delov Azije pa naj bi bila stvar etnologov. Medtem ko je glede na zgodovinski razvoj obeh torišč etnoloških raziskav taka delitev povsem razumljiva, pa je glede na današnje stanje stvari, glede na spremembe, ki so bile izvedene, glede na medsebojno povezanost sodobnega sveta taka delitev vse bolj anahronizem. Ob malce zlobni priostrenosti bi celo lahko dejali, da taka delitev že rahlo zaudarja po kakem apartheidu."³⁸

Tudi na prehodu v osemdeseta leta je bil v zvezi s sestavo predmeta Obča etnologija govor o potrebi po nadaljnem "odstranjevanju vsakršnih ostankov razlikovanja med etnologijo in etnografijo, med Völkerkunde in Volkskunde in kar je še takih delitev".³⁹

Marko Terseglav, moderator razprave ob 40-letnici Oddelka za etnologijo, pa je v tej zvezi, gledano z današnjega vidika, pronicljivo odpiral vprašanje, ali ne gre omenjeno "odstranjevanje razlik med etnologijo in etnografijo na škodo etnografije". Zanimalo ga je še, ali gre pri tem res za "logično posledico" razvoja etnološke misli oziroma etnološke vede.⁴⁰

Na Terseglavova vprašanja, če se prav spominjam, tedaj nismo odgovarjali. O temi, ki so jo odpirala omenjena vprašanja, verjetno poslej pri nas ni bilo več govora. Pač pa postaja to poglavje našega strokovnega prizadevanja znova aktualno ob dokaj nasilni vselitvi kulturne antropologije v etnološke organizacijske okvire. Zato bo treba detajlneje razmisliti naslednja vprašanja in sprejeti določena stališča:

1. Kakšna je bila na Slovenskem družbenozgodovinska podlaga razvoja etnologije in kakšna etnografije, ki so ju pri nas (pa tudi drugod) do druge polovice petdesetih let obravnavali kot dve med seboj bolj ali manj razmejeni disciplini? Gre za opredelitev družbenih in individualnih pobud strokovnega in ljubiteljskega zanimanja v eni ali drugi smeri.

2. Združevanje etnologije in etnografije v omenjenem času nikakor ni mogoče reducirati le na neke domače razloge. Težnje po združevanju so bile splošnejšega značaja. Kljub temu bi kazalo kdaj domače razmere in pobude, ki so bile z njimi povezane, detajlneje razčleniti.

3. Ni razlogov, ki bi nas v terminološkem smislu potiskali nazaj v etnografijo. Znano pa je, da je zgodovina naše etnologije v največji meri zgodovina naše etnografije, narodopisja in podobnih označb. Kar so pred štirimi desetletji in več pri nas označevali z etnologijo, se povečini seli v takšne ali drugačne antropološke okvire. Zdi se, da je glede na splošne razmere, v katerih živimo, in celo mimo njih takšen

razvoj neustavljiv. Z njim je treba računati in sprejeti temu ustrezne nasledke in tudi ukrepe.

Opombe:

1. Glasnik SED, 33 (1993), 3-4.
2. Zapisnik 4. redne seje fakultetnega sveta Filozofske fakultete, 1.6.1940, Arhiv dekanata FF.
3. Dr. Metod Mikuž, Gradivo za zgodovino univerze v letih 1919-1945, Ljubljana 1969, str. 62.
4. Zapisnik seje fak. sveta FF, 16.12.1924, Arhiv dekanata FF.
5. Zapisnik seje fak. sveta FF, 24.3.1925, Arhiv dekanata FF.
6. Zapisnik seje fak. sveta FF, 5.6.1925, Arhiv dekanata FF.
7. Zapisnik fak. sveta FF, 25.11.1925, Arhiv dekanata FF.
8. Zapisniki sej fak. sveta FF, 2.5. in 21.5. 1928, 17.1.1930, 11.5.1931, Arhiv dekanata FF.
9. Zapisnik seje fak. sveta FF, 20.1.1938, Arhiv dekanata FF.
10. Slovenec, 16.2.1928, 16.7.1929.
11. Jutro, 21.5.1936.
12. Dr. L. Ehrlich, Razvoj etnologije in njene metode v zadnjih desetletjih, Etnolog III (1929), str. 114.
13. Dr. Zdenko Vinski, O značenju etnologije za kulturno historiju Slavenskog Juga, Glasnik Etnog. muzeja u Beogradu, XIV (1939), str. 78-79.
14. Zapisniki sej fak. sveta FF, 4.10.1940, 21.1.1941, 21.3.1941, 30.6.1941, Arhiv dekanata FF.
15. Univerza v Ljubljani, Biografije in bibliografije univerzitetnih učiteljev in sodelavcev, Ljubljana 1957, str. 88.
16. Duplikati diplom, Arhiv dekanata FF.
17. Dr. Niko Zupanič, Uslužbeni list, Arhiv rektorata univerze v Ljubljani; Jutro, 10.7.1940, str. 3.
18. Univerza v Ljubljani, Biografije ..., str. 80.
19. Zapisnik seje fil. dd. PMF fakultete, 22.3.1955, Arhiv dekanata FF.
20. Zapisnik seje fak. sveta PMF fakultete, 23.6.1955, Arhiv dekanata FF.
21. Zapisnik seje fak. sveta FF, 8.12.1959 in 21.12.1959, Arhiv dekanata FF.
22. Glasnik SED, 30 (1990), 1-4, str. 11.
23. Vilko Novak, Rajko Ložar (1904-1985), Traditiones, 14 (1985), str. 198.
24. Bojan Baskar, Od funkcije k evoluciji (Sprema beseda), v: Jack Goody, Med pisnim in ustnim, Ljubljana 1993, str. 346.
25. Glasnik SED, 30 (1990), 1-4, str. 14.
26. Vilko Novak, O bistvu etnografije in njeni metodi, Slovenski etnograf, IX (1956), str. 7-16.
27. N.d., str. 7.
28. N.d., str. 9.
29. Prav tam.
30. N.d., str. 10.
31. Slavko Kremenšek, Razhajanja, Glasnik SED, 33 (1993), 3-4, str. 2-8.
32. Boris Orel, Mednarodni etnografski kongres v Arnhemu na Holandskem v letu 1955, Slovenski etnograf, IX (1956), str. 278-279.
33. N.d., str. 278.
34. Branimir Bratanič, Regionalna ili nacionalna i opća etnologija, Slovenski etnograf, X (1957), str. 7-18.
35. Dr. Branislav Rusić, Etnografija, ili etnologija ?, Posebni odtis iz Zbornika Matice srpske, zv. 8, serija Članci i rasprave, 1955, 11 str.
36. Slavko Kremenšek, Obča etnologija, Ljubljana 1973.
37. N.d., str. 15.
38. N.d., str. 16.
39. Slavko Kremenšek, Obča etnologija in metodologija, Glasnik SED, 21/1981, 1, str. 9.
40. Glasnik SED, 21/1981, 1, str. 29.

Prihodnjič: Izviri in pobude